

Література

1. Гетта В. Розвиток структурних компонентів творчих здібностей у процесі сільськогосподарського дослідництва / Василь Гетта, Григорій Джевага // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2010. — № 2. — С. 44-46.
2. Зазуліна Л.В. Педагогічні проекти: науково-метод. посіб. / Л. В. Зазуліна. — Кам'янець-Подільський: Абетка — НОВА, 2006. — 40 с.
3. Казидуб Г.О. Основи сільськогосподарських знань і практичні роботи на навчально-дослідній ділянці : Навч. посіб. для учнів пед. училищ / Г. О. Казидуб, О. І. Єріна. — К. : Вища шк., 1979. — 262 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ НА ПРИКЛАДІ ВІДРОДЖЕННЯ КАЗЕННОГО САДУ ЯК ІСТОРИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ПАМ'ЯТКИ ХЕРСОНЩИНИ

*Корнієнко Л.В., Кураш В.Д.
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

*Хто не знає свого минулого,
той не вартий свого майбутнього...
М. Рильський*

Довкілля безпосередньо впливає на наш спосіб мислення, людські взаємини, ставлення до життя. Збереження довкілля з метою підтримки на необхідному рівні здорових умов існування людини викликане зростаючим впливом негативних наслідків антропогенізації. Один із шляхів нейтралізації антропогенного впливу в умовах міста повинне стати періодичне оздоровлення організму людини під впливом природних факторів життя, які є невід'ємною складовою паркових насаджень.

З кінця 18-го сторіччя в Херсоні існує парк, який є не тільки потужним резервом чистого повітря для міста, але й офіційно зареєстрований як пам'ятка природи садово-паркового мистецтва місцевого значення. Серцем парку є дубовий гай, в якому ростуть дерева — ровесники нашого міста. Крім цього, в парку залишилося чимало вікових рослин інших видових груп, збереження яких сьогодні є необхідним.

Усі ці об'єкти знаходилися у задовільному стані, успішно експлуатувалися і приносили певний прибуток. Так відомо, що парк існував на кошти, що виділялися державою, а також за рахунок продажу фруктів, ягід, квітів та саджанців. Витрати на утримання парку в 1909 році становили 396 р. 15 к. Архівні матеріали 1909 року свідчать, що у "Казённом саду" проводилася посадка дерев та чагарників замість загиблих, а також окремих видів з тих, що повинні бути у кожному парку "... ради свого декоративного виду, а так же как материал, имеющий на себя спрос покупателей, для размножения в питомник". Відомо, що у 1908 році власних дерев з розплідника було висаджено на суму 356 р. 75 к. Необхідно зазначити, що в парку переважно висаджувалися рослини, завезені з інших регіонів нашої планети, з метою акліматизації їх до умов Херсонщини. Вихованці сільськогосподарського училища працювали на території парку, виконуючи посадку, пересадку, підрізку, висушування ґрунту, без чого, як зазначено у звіті "...на данной почве вряд ли что росло-бы изъ культурных растений". У травні постійно сіяли траву для газонів, а також коврові та однолітні квіткові рослини. З архівних матеріалів 1911 року ми дізналися, що площа землі під парковими насадженнями щорічно збільшувалася. Саме у цьому році було додано дві нові ділянки під

хвойні та листяні дерева і чагарники. Майже весь посадковий матеріал тоді вирощувався у розпліднику і лише незначна частина була виписана з Одеси від С.Роте. У звіті сільськогосподарського училища зазначено, що різноманіття паркових рослин є своєрідним посібником з ботаніки для учнів, які набувають практичних навичок з майбутньої професії.

Частиною училищного господарства був також формовий сад, в якому вирощувалися фруктові карликові дерева. Архівні матеріали свідчать, що на початку 1908 року у формовому саду росло 96 дерев, а потім було висаджено ще дев'ять з власного розплідника. В 1911 році в саду вирощували понад 13 сортів яблук, понад 11 сортів груш, а персики та абрикоси були практично знищені морозами. Окрім цього, в училищі постійно вирощувалися оранжерейні рослини. Оранжерея, яка також була розташована на території колишнього "Казенного саду", мала два відділення: тепле та холодне. В 1908 році тут налічувалося 8947 рослин, загальна вартість яких складала 1 100р. 75к. Цього ж року були придбані рослини, які заслугоували особливої уваги "...благодаря своему изящному виду и лёгкому размножению искусственным путём". Учніям видавалися оранжерейні рослини для практичних досліджень.

Розплідник, в якому вирощувалися саджанці, складався з трьох відділень: хвойного, листяних декоративних та фруктових дерев із чагарниками. Він розташовувався в матковому саду, проте був огорожений дерев'яним парканом. Прибуток з розплідника від продажу посадкового матеріалу щорічно становив понад 500, а витрати на його утримання не перевищували 100 рублів.

Нажаль через громадянську війну 1917 року, повені та самостійну вирубку дерев населенням, сад лише частково зберігся до наших днів.

Окрасою Казенного саду вважають віковий дуб. Дуби здавна вважалися одними з найулюбленіших дерев європейських народів. Чим старішим був дуб, тим більше його шанували.

Мотивів для захисту вікових рослин декілька. По-перше, їх власна символічна та естетична цінність, яка викликає у людини почуття натхнення та захоплення. По-друге, вікові дерева — це пам'ятки історії, культури, живі свідки колишніх історичних подій. По-третє, старі дерева — цікаві природні музеї та своєрідні лабораторії для вчених. По-четверте, кожне старе дерево — це своєрідний будинок для тварин, які там мешкають.

На сьогоднішній день Казенний сад став покинутою територією міста Херсон. Люди перетворили його на звалище, де можна побачити як будівельні так і господарчі відходи. Поступово забруднення парку стало екологічною проблемою локального масштабу. Влада намагається відтворювати територію, але ці заходи не завжди приносять очікуваний результат. Саме тому ми обрали дану проблему, щоб з допомогою цікавих історичних фактів, незвичайних традицій звернути увагу людей на парк.

Опрацювавши і систематизувавши всю зібрану нами інформацію ми створили план відродження Казенного саду як культурно — історичної пам'ятки Херсонщини.

№	Опис проблеми	Заходи
1.	Визначення місцезнаходження будинку відпочинку Катерини II та встановлення там пам'ятного знаку.	Пошукова робота з архівними матеріалами
2.	Визначення місцезнаходження вокзалу та відновлення його.	Пошукова робота з архівними матеріалами. Створення сучасного аналогу вокзалу
3.	Проведення щорічного ліцейського балу в Казенному саду в стилі суворовських вечорів	Подати клопотання губернатору при підтримці адміністрації ліцею щодо проведення щорічного балу на території саду

4.	Відродження традиції виконання та слухання живої музики кожні вихідні та на свята	Створення ліцейсько — студентського оркестру
5.	Створення стаціонарної метеорологічної станції та здійснення спостережень за погодою	Розчистити покинуту, засмічену ділянку, придбати метеорологічне обладнання та встановити його там
6.	Створення каплички святої Тетяни	Вибрати місце, розчистити його, розробити проект каплички, знайти спонсорів на встановлення каплички
7.	Відновлення фонтану	Зі слів очевидців відновити фонтан та повернути його на історичне місце
8.	Створення дитячого майданчика у стилі епохи Катерини II	Залучення спонсорів та архітекторів до будівництва майданчика
9.	Збагачення флори Казенного саду	Студентам спільно з ліцеїстами організувати щорічну підсадку дерев і кущів у Казенному саду. Висадити вербові та фруктові дерева, клени, берези, дуби
10.	Проведення інвентаризації парку	Співпраця з міськими органами влади
11.	Розділення території Казенного саду на зони догляду	Співпраця з міськрадою, обласним ліцеєм, студентами аграрного університету
12.	Встановити знаки, які забороняють викидати сміття, вигулювати собак, ламати дерева	Співпраця з органами місцевої влади
13.	Придбати садовий інвентар для догляду за рослинами	Співпраця з міською радою та приватними підприємцями міста Херсон

Результати підрахунків свідчать, про те що кількісний та видовий склад за останні роки значно зменшився. Так протягом останніх років зникли: *Ailanthus altissima*, *Cystopteris fragilis* (Milde.), *Rosa canina* (L.), *Forsythia viridissima* (Vahl.), *Tamarix tetrandra* (Pall, ex Bied.), *Acer saccharinum* (L.), *Acer tataricum* (L.), *Acer monspessulanum* (L.), *Acer pseudoplatanus* (L.), *Tilia cordata* (Mill.), *Juglans regia*.

Таким чином, наведені вище показники свідчать про загрозливий стан флоричного комплексу дендропарку. Динаміка зникнення прогресує. Необхідна розробка і втілення в реальність чіткої системи заходів, які дозволять зберегти природно-історичну реліквію — парк Херсонського обласного ліцею для майбутніх поколінь.

Як охороняється Казенний сад у XX — XXI століттях?

За часів Радянського Союзу, 22 квітня 1964 року розпорядженням виконкому обласної ради депутатів трудящих дендропарк школи-інтернату був внесений до списку пам'яток садово-паркової архітектури. Сад частково зберігся до наших днів (вул. Полтавська, 89). Його територія була розділена між школою-інтернатом № 2 і дитячо-юнацькою спортивною школою.

Триває відродження парку і по сьогодні. Силами ліцеїстів та їх наставників висаджуються нові дерева, прибирається територія від сміття та сухих гілок. Також у відродженні саду активну участь бере і міська рада. Колишній мер міста Херсона Володимир Сальдо віддав розпорядження, щоб плити, які були зняті на початку весни біля міськради, були перевезені сюди, на територію Казенного саду, для вимощування пішохідних доріжок. Як бачимо, плити доставили. Сподіваємось, в найближчий час ми зможемо ходити по нових гарних доріжках.

Також міська рада відроджує таке поняття як «чистий четвер», на початку літа 2010 року силами державних службовців та небаждужих міщан з території парку було вивезено 10 машин сміття.

Ми закликаємо всіх взяти участь у відродженні та охороні Казенного саду.

Література

1. Коротецький О.О. Літопис Херсона: Посібник для учнів. — Херсон: ЧМП «Штрих», 2004. — С. 109 — 114 с.
2. Особистий фонд Соловійова Л.П., інженера (1909 рік), місто Херсон, фонд № р-944, опис 1, справа 5.
3. Кульчицький М.К. Історія одного законопроект // Наука і суспільство. — 1988. — №2. — С. 7-9
4. Тимофійко В.І. Міста північного Причорномор'я у другій половині XVIII століття. — Київ: «Наукова думка», 1984. — С. 134 — 140.
5. <http://www.mycity.kherson.ua>
6. <http://partyofregions.ks.ua>

ВІД ЕКОЛОГІЇ ПРИРОДИ — ДО ЕКОЛОГІЇ ДУШІ

Кравченко Л.В.

Біликівська ЗОШ I-III ступенів Миргородської районної ради

Ніщо так не підносить душу людини, ніщо так не розвиває, як спілкування з природою, спостереження її великих законів.

О.М. Некрасов

На сьогодні досить гостро постає проблема формування екологічної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Основним завданням вчителя біології є створення атмосфери зацікавленості, навчити школярів «спілкуватися» з природою, вивчати та пізнавати її закономірності, а також залучити їх до участі у різноманітних екологічних акціях.

Варто зазначити, що екологізація освіти — це одна з найважливіших ланок, що сприяє формуванню в учнів екологічного мислення, екологічної свідомості та екологічної поведінки. Оскільки перебудувати свідомість дорослої людини досить важко, то починати екологічне виховання слід з самого малечку. На сьогодні на цю проблему вже звернули увагу міжнародні організації, вчителі та науковці.

Екологічна культура — це наявність високого ступеня загальної духовної культури, міждисциплінарних, глобальних уявлень і понять про екологічну проблему, усвідомлення, що людина — це частина природи, оволодіння системою наукових екологічних вмінь та навичок [1, 4, 5]. Так, проблема екологічної підготовки учнів знайшла своє відображення у працях Гуріненко Н.О., Лук'янова Л., Сидоренко Л.І., Жулинська Л.І., Гордієнко І.І., Г.П. Ткачук, О.В. Плахитник, О.М. Бараш, Г.Ф. Герасименко та інших [2, 3, 5].

Найкращою школою екологічної освіти та виховання є спілкування з природою. З цієї метою доцільно проводи якомога більше уроків серед природи, використовувати інтерактивні методи навчання, зокрема методику круглого столу, рольові ігри, поєднувати аудиторну та позакласну природоохоронну роботу, залучати учнів до науково-дослідницької роботи. Усі ці методики дають школярам багаж міцних знань, які вони отримали в результаті особистого досвіду. Так, методика круглого столу дозволяє засвоїти базові теоретичні основи екології та вплинути на екоцентричну особистість учня. Добре побудовані ділові ігри, наближені до реального життя, відображають соціально-економічні проблеми охорони навколишнього середовища, виявляють протиріччя між розвитком народного господарства та природою.

Значну роль в екологічному вихованні школярів відіграють саме природничі екскурсії. Навчальні екскурсії передбачають створення умов для спостереження та дослідження учнями явищ природи, процесів життєдіяльності суспільства, розширення світогляду школярів, формування в них екологічної